

Κειμενοκεντρική διδασκαλία της γραμματικής: η περίπτωση της Γραμματικής Ε' και Στ' Δημοτικού

Άννα Ιορδανίδου

Καθηγήτρια Τμήματος Επιστημών της
Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας
Πανεπιστημίου Πατρών

Γραμματική Ε' και Στ': Περιγράφω

Περιγράφω...

Το εξοχικό της Αφροδίτης και του Βασίλη βρίσκεται στα Χανιά. Είναι ένα κάτασπρο καινούριο διώροφο με κόκκινα κεραμίδια. Έχει θαλασσιά ξύλινη πόρτα και δύο

μεγάλα γαλάζια παράθυρα στον δεύτερο όροφο. Ανάμεσα στα παράθυρα υπάρχει ένα πανέμορφο μπαλκονάκι γεμάτο γλαστρούλκες με άσπρα και κόκκινα γεράνια.

Πού είναι χτισμένο το σπίτι; Τι χρώματα έχει; Ποια εντύπωση μας δημιουργείται όταν το αντικρίζουμε;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Εντοπίζω τα ρήματα στο παραπάνω απόσπασμα. Σε ποιο χρόνο βρίσκονται:

Περιγραφή

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Για να περιγράψουμε ένα πρόσωπο, ένα ζώο ή ένα αντικείμενο συνήθως χρησιμοποιούμε:

- παροντικούς χρόνους (π.χ. ενεστώτα, βλ. ενότητα 10.1)
- τοπικά επιρρήματα (βλ. ενότητα 12.1)
- επίθετα για να δώσουμε ζωντάνια σ' αυτό που περιγράφουμε.

Γραμματική Ε' και Στ': Αφηγούμεται

Αφηγούμεται....

Στους χώρους της Μονής του Αγίου Νικολάου Σπετσών, εκτός από την εκκλησία, λειτουργούσε το σχολείο και εκεί γίνονταν συμβούλια και λαϊκές συνελεύσεις, όπως και εκείνη της 3ης Απριλίου 1821, Κυριακής των Βαΐων, όταν το καμπαναριό σήμανε την εξέγερση των Σπετσιωτών και υψώθηκε για πρώτη φορά η σημαία

της επανάστασης στο νησί. Από τον Άγιο Νικόλαο οι νησιώτες κατευθύνθηκαν με κλάδους βαΐων στα χέρια προς το διοικητήριο του νησιού, όπου συνάντησαν προκρίτους και πλήθος λαού.

Πέτρος Χαριτάτος,
Ανεξερεύνητες Σπέτσες,
ROAD Εκδόσεις,
Αθήνα 2004
(διασκευή)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Εντοπίζω τα ρήματα στο παραπάνω απόσπασμα. Τι είδους ρήματα είναι; Σε ποιο χρόνο βρίσκονται;

Αφηγούμαι

ΑΦΗΓΗΣΗ

Για να αφηγηθούμε γεγονότα χρειαζόμαστε:
παρελθοντικούς χρόνους (παρατατικό, αόριστο, βλ. ενότητα 10.1),
χρονικούς συνδέσμους (βλ. ενότητα 14), χρονικά επιρρήματα (βλ.
ενότητα 12.1), χρονικές προτάσεις (για να δηλώσουμε τη χρονική στιγμή
των γεγονότων, βλ. ενότητα 16.4 Z), ρήματα δράσης, περιγραφικά
ουσιαστικά και επίθετα για να παρουσιάσουμε τις εικόνες.

Γραμματική Ε' και Στ': Δίνω οδηγίες

Δίνω οδηγίες...

Μια εύκολη συνταγή - Φρουτοσαλάτα

Υλικά

2-3 πορτοκάλια
½ κιλό κεράσια
1 λεμόνι
200 γραμμάρια φράουλες
3 μπανάνες
3 κουταλάκια του γλυκού ζάχαρη
2 μήλα
3 κουταλιές της σούπας γιαούρτι

Εκτέλεση

Πρώτα στύβουμε τα πορτοκάλια και το λεμόνι. Στη συνέχεια, ξεφλου-

δίζουμε τα μήλα και τις μπανάνες και τα κόβουμε σε μικρά κομμάτια. Τα βάζουμε σε ένα σκεύος μαζί με τα κεράσια και τις φράουλες.

Ανακατεύουμε τον χυμό του λεμονιού και του πορτοκαλιού με τη ζάχαρη και το γιαούρτι μέσα σε ένα ποτήρι. Μετά, ρίχνουμε το μείγμα στα φρούτα.

Τέλος, βάζουμε τη φρουτοσαλάτα στο ψυγείο για δύο ώρες. Τη σερβίρουμε σκέτη ή με σαντιγί.

Δίνω οδηγίες

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Εντοπίζω τα ρήματα στη συνταγή. Σε ποιο χρόνο βρίσκονται; Με ποιο τρόπο παρουσιάζεται η συνταγή βήμα προς βήμα;

ΚΕΙΜΕΝΟ ΟΔΗΓΙΩΝ

Για να φτιάξουμε ένα κείμενο με οδηγίες χρησιμοποιούμε:

- ρήματα στην οριστική ενεστώτα
- προστακτική
- υποτακτική

Προσέχουμε να παρουσιάσουμε τα στάδια της διαδικασίας με τη σωστή χρονική σειρά.

Γραμματική Ε' και Στ': Επιχειρηματολογία

Χρησιμοποιώ επιχειρήματα...

Ποια είναι τα αρνητικά της κυκλοφορίας στο κέντρο της πόλης; Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος για να μας πείσει;

Η κυκλοφορία των αυτοκινήτων στο κέντρο της Αθήνας θα πρέπει να περιοριστεί, αφού πρώτα πρώτα οι δρόμοι εκεί είναι στενοί. Έτσι, με την αύξηση των αυτοκινήτων τις πρωινές και τις απογευματινές ώρες, κανείς τελικά δεν μπορεί να κυκλοφορήσει. Είναι γνωστά σε όλους τα πολύωρα μποτιλιαρίσματα, η μόλυνση της ατμόσφαιρας, ο εκνευρισμός και οι καθυστερήσεις. Τις ώρες αυτές, επίσης, ούτε οι πεζοί ούτε τα ασθενοφόρα μπορούν να περάσουν, επειδή οι δρόμοι παραμένουν κλειστοί από τα αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης. Επιπλέον, θα πρέπει να σκεφτούμε και τις συνέπειες στον τουρισμό. Όλο τον χρόνο χιλιάδες τουρίστες επισκέπτονται την Αθήνα και μάταια προσπαθούν να απολαύσουν την ομορφιά και τους χώρους του ιστορικού κέντρου της πόλης. Τέλος, γιατί ξοδέψαμε τόσα χρήματα για να φτιάξουμε το πιο σύγχρονο μετρό της Ευρώπης αν είναι να κυκλοφορούμε όλοι με τα αυτοκίνητά μας;

Επιχειρηματολογία

ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

Για να συνθέσουμε ένα κείμενο με επιχειρήματα χρησιμοποιούμε:

- ενεστώτα
- αιτιολογικές προτάσεις (βλ. ενότητα 16.4 Η)

Επίσης, εκθέτουμε τα επιχειρήματα στη λογική τους σειρά.

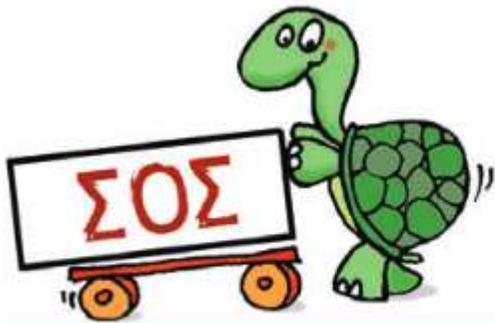

Στα **περιγραφικά** και στα **αφηγηματικά** κείμενα παρουσιάζω πρόσωπα, πράγματα, γεγονότα και καταστάσεις (**αναφορικός λόγος**). Στα κείμενα που περιέχουν **οδηγίες** και **επιχειρήματα** προσπαθώ να οδηγήσω τον αναγνώστη σε μια ορισμένη ενέργεια ή συμπεριφορά (**κατευθυντικός λόγος**).

Γραμματική Ε' και Στ'

Γραμματική Ε' και Στ' : Μεικτά κείμενα

Ένα κείμενο μπορεί να συνδυάζει περισσότερες από μία λειτουργίες. Μπορεί, για παράδειγμα, να περιγράφει κάτι, αλλά ταυτόχρονα να προσπαθεί να μας πείσει με επιχειρήματα να κάνουμε κάτι.

Η νέα αυτόματη σκούπα έχει μικρό μέγεθος, ελάχιστο βάρος και είναι εύκολη στη χρήση. Σας επιτρέπει να επιλέξετε τον βαθμό απορροφητικότητας, ανάλογα με το είδος της επιφάνειας που θέλτε να καθαρίσετε. Συνοδεύεται από τέσσερα μικρά ανταλλακτικά, ώστε να σας επιτρέπει να καθαρίζετε όχι μόνο γωνίες αλλά και πολυθρόνες, καναπέδες και κουρτίνες. Η συσκευή αυτή αποτελεί την πιο ολοκληρωμένη και οικονομική λύση στο πρόβλημα της σκόνης. Ιδανική ακόμα κι αν υποφέρετε από αλλεργίες, καθώς δεν αφήνει τα μόρια της σκόνης να διαφύγουν στην ατμόσφαιρα.

Γραμματική Ε' και Στ' : Κειμενικοί δείκτες

Κειμενικοί δείκτες είναι όλες οι λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούμε για να δείξουμε πώς συνδέονται οι προτάσεις μέσα στο κείμενο. Μας δείχνουν δηλαδή τις σχέσεις συνοχής. Οι κειμενικοί δείκτες είναι συνήθως επιρρήματα ή σύνδεσμοι (βλ. ενότητες 12 και 14).

Γραμματική Ε' και Στ' : Κειμενικοί δείκτες

Όταν ο Ορέστης άνοιξε την πόρτα και είδε τον θείο Βρασίδα, ξαφνιάστηκε, γιατί δεν περίμενε να τον βρει εκεί. Ήξερε ότι είχε φύγει την περασμένη βδομάδα για ένα συνέδριο στο Παρίσι. Όμως, αυτό το ταξίδι προφανώς δεν είχε πραγματοποιηθεί, αφού ο θείος Βρασίδας ήταν στο σπίτι. Στην αρχή, σάσισε και έμεινε αμίλητος. Νόμιζε ότι ήταν όνειρο. Όμως, ήταν αλήθεια. Γι' αυτό, στη συνέχεια, έτρεξε προς το μέρος του.

Ορέστη, πρόσεξε τι κάνουμε με τους κειμενικούς δείκτες:

- α. **Συνδέουμε:** και, και επίσης, και ακόμα, επιπλέον, με άλλα λόγια, για παράδειγμα
- β. **Δημιουργούμε αντίθεση:** αλλιώς, ενώ, ωστόσο, αν και, αντίθετα, όμως
- γ. **Απιοθλογούμε:** γιατί, επειδή, αφού, καθώς
- δ. **Βγάζουμε συμπεράσματα:** επομένως, συνεπώς, άρα
- ε. **Ορίζουμε τον χρόνο:** τότε, στη συνέχεια, πρώτα, ύστερα, μέχρι τώρα

Γραμματική Ε' και Στ' : Κειμενικοί δείκτες

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8

Βάζω τις παρακάτω προτάσεις σε λογική σειρά, ώστε να βγαίνει νόημα στην ιστορία. Σ' αυτό θα με βοηθήσουν οι κειμενικοί δείκτες. Αν έχω βάλει τις προτάσεις στη σωστή σειρά, τότε θα διαπιστώσω ότι έχει συνοχή το κείμενο που δημιούργησα.

1. Στο τέλος, όμως, αποφάσισε να ρωτήσει τη Σοφία τι ακριβώς είχε συμβεί.
2. Είδε το ρολόι του και ήταν περασμένες εννέα.
3. Στην αρχή, έμεινε άφωνος.
4. Όμως, προφανώς αυτό δεν είχε γίνει, αφού τώρα βρισκόταν εκεί και μόνο η Σοφία ήταν στο σπίτι.
5. Ήξερε ότι το πάρτι έπρεπε να είχε αρχίσει από τις οκτώ.
6. Όταν ο Φίλιππος έφτασε στο σπίτι της Σοφίας για το πάρτι των γενεθλίων της, ξαφνιάστηκε, γιατί κανείς δεν ήταν εκεί.

Γραμματική Ε' και Στ' : Ύφος και περίσταση επικοινωνίας

23 Επιλέγω το κατάλληλο ύφος ανάλογα με την περίσταση

Επίσημο (τυπικό) - ανεπίσημο (οικείο) ύφος

- Παρακαλώ;
- Καλημέρα σας, κύριε διευθυντά.
- Καλημέρα, κυρία Ηλιάδη. Τι κάνετε;
- Δεν αισθάνομαι πολύ καλά σήμερα, κύριε διευθυντά. Σας τηλεφωνώ ήσυχόν για να σας ενημερώσω ότι δε θα μπορέσω να έρθω στη δουλειά και να σας ζητήσω αναρρωτική άδεια...

Γραμματική Ε' και Στ' : Ύφος και περίσταση επικοινωνίας

- Ναι;
- Έλα, Γιώργο, ο Ορέστης.
- Τι έγινε; Καλά;
- Ε, έτσι κι έτσι. Μάλλον δε θα έρθω στο πάρτι.
Κρίμα, το περίμενα πώς και πώς!

Χρησιμοποιούμε διαφορετικό **ύφος**, δηλαδή διαφορετικό λεξιλόγιο και διαφορετικές εκφράσεις, ανάλογα με το πού βρισκόμαστε, σε ποιον απευθυνόμαστε, ποιοι είναι οι συνομιλητές και ποιοι άλλοι είναι παρόντες. Δηλαδή, αληλιώς μιλάει η κυρία Δανάη στον διευθυντή της και αληλιώς μιλάει ο Ορέστης με τον φίλο του, τον Γιώργο.

Γραμματική Ε' και Στ' : Ύφος και περίσταση επικοινωνίας

Τα χαρακτηριστικά του **ανεπίσημου ύφους** είναι οι μικρές προτάσεις, οι απλές λέξεις κτλ. (Έλα, Γιώργο... Τι έγινε;... έτσι κι έτσι...)

Τα χαρακτηριστικά του **επίσημου ύφους** είναι οι μεγάλες προτάσεις, οι δευτερεύουσες προτάσεις, οι λέξεις από παλιότερες μορφές της γλώσσας μας κτλ. (Καλημέρα σας, κύριε διευθυντά... Τι κάνετε;... Δεν αισθάνομαι πολύ καλά σήμερα...)

Το παράδειγμα της Προστακτικής: Γραμματική

Προσέχω τον σχηματισμό των εγκλίσεων:

- Όταν περιγράφω κάτι ως πραγματικό/βέβαιο, το τοποθετώ στη χρονική βαθμίδα στην οποία συνέβη/συμβαίνει/θα συμβεί (δηλ. παρόν/παρελθόν/μέλλον). Γι' αυτό και η οριστική έγκλιση σχηματίζει τύπους στους διάφορους χρόνους (οριστική ενεστώτα, παρατατικού, αορίστου, συνοπτικού μέλλοντα, εξακολουθητικού μέλλοντα, παρακειμένου, υπερσυντελικού, συντελεσμένου μέλλοντα).
- Όταν περιγράφω κάτι ως επιθυμητό/αβέβαιο ή απαιτώ την πραγματοποίησή του, δεν το τοποθετώ σε χρονική βαθμίδα. Έτσι, η υποτακτική και η προστακτική είναι άχρονες εγκλίσεις.
  - Οι βασικοί και πιο συνηθισμένοι τύποι της υποτακτικής σχηματίζονται με το *να* + τους τρεις απλούς τύπους ποιού ενεργείας (εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο, συνοπτικό – στιγμιαίο, συντελεσμένο): π.χ. *να γράφω* – *να γράψω* – *να έχω γράψει*.
Υπάρχουν και άλλοι τύποι υποτακτικής που παράγονται επίσης με το *να*:
π.χ. *να έγραφα* – *να έγραψα* – *να είχα γράψει*.
  - Η προστακτική σχηματίζεται με τον εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο και με τον συνοπτικό – στιγμιαίο τύπο του ποιού ενεργείας: π.χ. *γράφε* – *γράψε*.

Γλωσσικά εγχειρίδια

- Οι μαθητές κατανοούν τον ρόλο της **προστακτικής** στην καθημερινή επικοινωνία:
- Μαγειρικές συνταγές
- Εντολές
- Οδηγίες χρήσης συσκευών
- Οδηγίες χρήσης των μέσων μαζικής μεταφοράς
- Οδηγίες μαθηματικών κατασκευών
- Οδηγίες κατασκευών
- Κανόνες παιχνιδιών
- Οδηγίες αντιμετώπισης της ηχορύπανσης

Γλωσσικά εγχειρίδια

- Σύμφωνα με τη σπειροειδή διάταξη της ύλης η προσακτική διδάσκεται από την Γ' τάξη έως και την Στ' τάξη. Σε κάθε τάξη το επίπεδο δυσκολίας ανεβαίνει.
- Τα γραμματικά φαινόμενα πρέπει να επανεξετάζονται στην επόμενη τάξη και να εμπλουτίζονται μέσα από καινούριες δραστηριότητες.

Γλώσσα Γ' Δημοτικού

Τρουφομπαλίτσες

ΥΛΙΚΑ ΓΙΑ 30 ΚΟΜΜΑΤΙΑ

2 πακέτα βούτυρο

μισό φλιτζάνι σκόνη κακάο

μισό φλιτζάνι ζάχαρη άχνη

1 πακέτο τετράγωνα μπισκότα τριμμένα

2 φλιτζάνια σοκολάτα τρούφα

30 χάρτινες θήκες για τρουφάκια

ΕΚΤΕΛΕΣΗ

Στην αρχή, ανακατέψτε γρήγορα το βούτυρο, το κακάο και τη ζάχαρη μέχρι να γίνει μια σφιχτή κρέμα. Ύστερα προσθέστε τα τριμμένα μπισκότα και ανακατέψτε καλά. Κατόπιν, φτιάξτε μικρές μπαλίτσες με την κρέμα. Στη συνέχεια, απλώστε προσεκτικά την τρούφα σε ένα πιάτο και κυλήστε αργά μέσα σε αυτό τις μπαλίτσες. Τέλος, βάλτε τις τρουφομπαλίτσες στις θήκες και διατηρήστε τις στο ψυγείο.

Σε κάθε συνταγή διαβάζουμε τα **υλικά** που θα χρειαστούμε και πώς θα τα χρησιμοποιήσουμε.

Με τα ρήματα μπορούμε να δώσουμε **οδηγίες** και εντολές. Κύκλωσε αυτά τα ρήματα στη διπλανή συνταγή.

Η Μελίνα θα καλέσει 20 παιδιά. Υπολόγισε στο τετράδιό σου την ποσότητα των υλικών που θα χρειαστεί, ώστε κάθε παιδί να φάει από τρία τρουφάκια.

Γλώσσα Γ' Δημοτικού

Ξε κάθε συνταγή οι οδηγίες δίνονται με μια συγκεκριμένη σειρά. Αντιστοίχισε τις παρακάτω λέξεις για να βρεις με ποια σειρά πρέπει να εκτελέσεις τις οδηγίες της συνταγής.

Στην αρχή	προσθέστε
Ύστερα	βάλτε
Κατόπιν	απλώστε
Στη συνέχεια	φτιάξτε
Τέλος	ανακατέψτε

Γλώσσα Γ' Δημοτικού

1 Συμπλήρωσε τις παρακάτω εντολές.

»» Ενικός	»» Πληθυντικός	»» Ενικός	»» Πληθυντικός
σκούπισε	.....	.....	αρχίστε
.....	καθαρίστε	σταμάτησε	.....
κλείσε	.....	.....	πατήστε
.....	ανοίξτε	δίπλωσε	.....

2 Πες το και με άλλον τρόπο.

Θα μιλήσετε επιτέλους; Μιλήστε!

Θα απαντήσεις επιτέλους; .....

Θα βοηθήσετε επιτέλους; .....

Θα δοκιμάσεις επιτέλους; .....

Θα τελειώσετε επιτέλους; .....

Γλώσσα Γ' Δημοτικού

- 4 Βοήθησε τη Μελίνα να γράψει τις οδηγίες της γιαγιάς σε μορφή συνταγής, για να μπορέσει να τη δώσει στον Κώστα. Να θυμάσαι ότι πρώτα γράφουμε τα υλικά και μετά την εκτέλεση.

«Μελίνα, θα πάρεις ένα μεγάλο μαρούλι και, αφού ξεχωρίσεις τα φύλλα του ένα ένα, θα τα πλύνεις πολύ καλά. Μετά θα καθαρίσεις δύο φρέσκα κρεμμυδάκια και θα τα πλύνεις μαζί με τέσσερα κλωναράκια άνηθο. Αφού κόψεις τα μαρουλόφυλλα σε λεπτές λωρίδες και ψιλοκόψεις τα κρεμμυδάκια και τον άνηθο, θα τα ρίξεις στη σαλατιέρα. Στη συνέχεια, πρόσθεσε ένα φλιτζανάκι του καφέ ελαιόλαδο, ένα φλιτζανάκι του καφέ χυμό λεμονιού και μισό κουταλάκι αλάτι. Τέλος, θα τα ανακατέψεις ελαφρά, ώστε να πάει παντού το λαδολέμονο».

Γλώσσα Γ' Δημοτικού

Η μαρουλοσαλάτα της γιαγιάς

ΥΛΙΚΑ

Ένα μεγάλο μαρούλι
Δύο φρέσκα κρεμμυδάκια

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΕΚΤΕΛΕΣΗ

Ξεχώρισε τα φύλλα του μαρουλιού ένα ένα και πλύνε
τα καλά .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Γλώσσα Γ' Δημοτικού

1. Γνώση σε ποιον απευθύνεται η οδηγία: **άμεσα** με τη χρήση β' προσώπου: «**ανακάτεψε**» ή με τη χρήση α' προσώπου: «**ανακατεύουμε**».
2. Τα ρήματα δράσης εκφράζουν τις διαδικασίες εκτέλεσης οδηγιών με τη χρήση της προστακτικής ενεστώτα ή αορίστου, π.χ. «**Στρίψε δεξιά**».
3. Οι χρονικοί σύνδεσμοι είναι στοιχεία που τοποθετούν τις διαδικασίες σε προτεραιότητες: π.χ. «**Ρίξε πρώτα**».
4. Τα τροπικά επιρρήματα χρησιμοποιούνται ως δείκτες του τρόπου εκτέλεσης των όσων δηλώνουν τα ρήματα: «**Αργά αργά ρίχνουμε τα υλικά**».

Γλώσσα Ε' Δημοτικού

Μικρός οδηγός κατά της ηχορύπανσης

- **Μην ακούτε** μουσική με τον ήχο στη διαπασών.
Να μην ακούτε μουσική με τον ήχο στη διαπασών.
Δεν ακούμε μουσική με τον ήχο στη διαπασών.
- **Χαμηλώνετε** την ένταση του ήχου της τηλεόρασης. **Μη βλέπετε** τηλεόραση στο μπαλκόνι σας, γιατί ο θόρυβος ενοχλεί τους γείτονες.
.....
.....
.....
.....
.....
.....
- **Μη φωνάζετε** δυνατά όταν είστε σε χώρο με άλλους ανθρώπους.
.....
.....
- **Τηρείτε** τον κανονισμό για τις ώρες κοινής ησυχίας.
.....
.....

Γλώσσα Ε' Δημοτικού

Όταν δίνουμε οδηγίες, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε α) **οριστική ενεστώτα**, σαν να περιγράφουμε σε κάποιον τι να κάνει, και τότε πολύ ευγενικά τού ζητάμε να το κάνει, και β) **εξακολουθητική ή συνοπτική προστακτική ή εξακολουθητική ή συνοπτική ή συντελεσμένη υποτακτική**, οπότε με άμεσο τρόπο τού λέμε τι να κάνει.

3. Αφού γράψετε τα κείμενά σας, τοποθετήστε στην κατάλληλη θέση τα ρήματα στον παρακάτω πίνακα:

Οριστική Ενεστώτα	Εξακολουθητική προστακτική	Εξακολουθητική υποτακτική
δεν ακούμε		(να) μην ακούτε

Γλώσσα Ε' Δημοτικού

4. Προσπαθήστε να γράψετε πάλι τους κανόνες του παρακάτω παιχνιδιού σαν να δίνετε οδηγίες σε κάποιους να το παίξουν:

Το τενεκεδάκια

Μαζεύονται πολλά παιδιά και χωρίζονται σε δυο ομάδες με ίσα άτομα η καθεμιά. Κάνουν έναν μεγάλο κύκλο και έναν μικρό στη μέση. Μέσα στον μικρό κύκλο βάζουν δέκα τενεκεδάκια. Στην περιφέρεια του πρώτου κύκλου καθορίζουν ένα σημείο και τραβούν μια γραμμή. Κατά μήκος αυτής της γραμμής στέκονται τα παιδιά της ομάδας που ρίχνουν, δηλαδή σηματοδύουν τα τενεκεδάκια με μια πέτρα. Όποια ομάδα ρίξει κάτω όλα τα τενεκεδάκια νικάει.

Μαζευτείτε πολλά παιδιά και **χωριστείτε** σε δυο ομάδες με ίσα άτομα η καθεμιά.

Γλώσσα Ε' Δημοτικού

Τα παιδιά στα παλαιότερα χρόνια έπαιζαν παιχνίδια στις γειτονιές και στις αλάνες, που μερικά από αυτά μας θυμίζουν σημερινά δικά μας. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο:

Το μαντίλι

Χωριστείτε σε δύο ομάδες και **σταθείτε** αντικριστά, έχοντας μεταξύ σας απόσταση δέκα περίπου μέτρων. Στη μέση αυτής της απόστασης **τοποθετήστε** ένα στεφάνι και στο κέντρο του **βάλτε** ένα μαντίλι. Μόλις δοθεί το σύνθημα, το πρώτο παιδί της κάθε ομάδας πρέπει να τρέξει ν' αρπάξει το μαντίλι. Στη συνέχεια ξαναγυρίζει το κάθε παιδί στην ομάδα του και στέκεται στην ουρά. Αν θέλεις να βοηθήσεις την ομάδα σου, **τρέξε** γρήγορα και **άρπαξε** το μαντίλι. **Τοποθετήστε** άλλο μαντίλι και, με το σύνθημα, τα δύο επόμενα παιδιά, ένα από κάθε ομάδα, πρέπει να τρέξουν να τ' αρπάξουν. Έτσι συνεχίζεται το παιχνίδι. Νικήτρια είναι η ομάδα που θα συγκεντρώσει τα περισσότερα μαντίλια.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

3. Όταν δίνουμε οδηγίες για ένα παιχνίδι, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε **συνοπτική προστακτική** ή **συνοπτική υποτακτική**, για να του πούμε τι να κάνει, ή **ενεστώτα οριστικής**, σαν να περιγράφουμε σε κάποιον τι να κάνει.

Γλώσσα Ε' Δημοτικού

Να θυμηθούμε τις εγκλίσεις

<p>Σήμερα τα παιδιά στο σχολείο παιζουν κουτσό.</p> <p>Σήμερα τα παιδιά στο σχολείο δεν παιζουν κουτσό.</p>	<p>Το παιζουν ή δεν παιζουν περιγράφει μια κατάσταση που συνέβη, συμβαίνει ή θα συμβεί.</p> <p>Αυτή η έγκλιση ονομάζεται οριστική. Όταν η πρόταση είναι αρνητική, βάζουμε μπροστά από το ρήμα το μόριο δε(v).</p>
<p>Τα παιδιά σκέφτηκαν να παιζουν συνέχεια κουτσό.</p> <p>Τα παιδιά σκέφτηκαν να μην παιζουν συνέχεια κουτσό.</p> <p>Τα παιδιά σκέφτηκαν να παιξουν κουτσό.</p> <p>Τα παιδιά σκέφτηκαν να μην παιξουν κουτσό.</p>	<p>Το να παιζουν / να παιξουν περιγράφει μια κατάσταση που θα θέλαμε να γίνει, κάτι που θα επιθυμούσαμε να γίνει.</p> <p>Αυτή η έγκλιση ονομάζεται υποτακτική. Όταν η πρόταση είναι αρνητική, βάζουμε μπροστά από το ρήμα το μη(v).</p>
<p>«Παιζετε κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα.</p> <p>«Μην παιζετε κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα.</p> <p>«Να μην παιζετε κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα.</p> <p>«Παιξτε κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα.</p> <p>«Μην παιξτε κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα.</p> <p>«Να μην παιξτε κουτσό, παιδιά» είπε η δασκάλα.</p>	<p>Το παιζετε / παιξτε περιγράφει μια κατάσταση σαν προσταγή, προτροπή. Αυτή η έγκλιση ονομάζεται προστακτική. Όταν η πρόταση είναι αρνητική, χρησιμοποιούμε τους τύπους της υποτακτικής βάζοντας μπροστά το μη(v) ή το να μη(v).</p>

Γλώσσα Ε' Δημοτικού

Με τους μετασχηματισμούς που καλείται να κάνει ο μαθητής συνειδητοποιεί τη μορφολογική και συντακτική ιδιαιτερότητα των εγκλίσεων: Παρατηρεί τη χρήση της άρνησης (**δεν** και **μην**), τη χρήση του **να** στην υποτακτική, την ύπαρξη μόνο του **β' προσώπου** στην προστακτική, τη θέση της αντωνυμίας-αντικειμένου **μετά το ρήμα** στην προστακτική.

Ο μαθητής ασκείται στην **ορθογραφία** της προστακτικής, συσχετίζοντάς τη με της υποτακτικής.

Γλώσσα Στ' Δημοτικού

6. Στον παρακάτω διάλογο, οι δυο φίλοι, ο σερβιτόρος και ο πελάτης έκαναν αρκετά λάθη στην προστακτική μερικών σύνθετων ρημάτων. Μπορείτε να τα βρείτε και να τα διορθώσετε;

Θυμηθείτε:

Αύξηση παίρνει μόνο η οριστική. Για παράδειγμα, λέμε **έφερε** έναν φίλο του μαζί.

Στην προστακτική, δε λέμε ποτέ **έφερε** μου έναν καφέ. Λέμε **φέρε** μου έναν καφέ.

Προσέξτε και τα παραδείγματα που ακολουθούν:

- Ο δάσκαλος μας *ανέλυσε* το μάθημα ⇒ γ' ενικό, οριστική αορίστου
- *Ανάλυσε* τι ακριβώς θέλεις ⇒ β' ενικό, συνοπτική προστακτική

Γλώσσα Στ' Δημοτικού

Ενότητα 4 Διατροφή

Γιάννη,
επέλεξε από τον
κατάλογο με τα γλυκά,
παρήγγειλε ό,τι προτιμάς, μπες
στην κουζίνα και ανέλαβε
πρωτοβουλία. Εγώ έχω δουλειά,
το
μαγαζί στα χέρια σου. Ορίστε,
παρέλαβε και τα κλειδιά.

Αμάν, ρε Νίκο, με τα αστεία σου!
Ανέβαλε τη δουλειά σου και φέρε μου
έναν μπακλαβά.

σκίτσο Π. Ζερβού, περιοδικό «9», *Ελευθεροτυπία*, τεύχος 190, 25/2/04 (δασκευή)

Γλώσσα Στ' Δημοτικού

Με τη μορφή παιγνιώδους δραστηριότητας εντός
περίστασης επικοινωνίας δίνεται η δυνατότητα
εναλλακτικής διδασκαλίας του φαινομένου της
απουσίας ρηματικής αύξησης στην
προστακτική, με την επισήμανση ότι στην απλή
μορφή του ρήματος δε θα έβαζε ποτέ κανείς
αύξηση.

Έτσι, ο μαθητής αναλαμβάνει ενεργό ρόλο,
ανακαλύπτει μια κανονικότητα της γλώσσας
αντί να αναμασάει άκριτα έναν κανόνα.